

**УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА**

1. Одлука Наставно-научног већа

Одлуком Наставно-научног већа Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, број 01-5586/3-6 од 03.06.2015. године, именовани су чланови комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата др Владана Ковачевића, под називом:

„ Ефикасност раствора јона сребра у терапији болесника са хроничним обликом пародонтопатије.“

Чланови комисије су:

Проф. др Драгиња Којовић, редовни професор за ужу научну област Пародонтологија и орална медицина, Медицинског факултета Универзитета у Нишу, председник;

Проф. др Слободан Јанковић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу област Фармакологија и токсикологија и клиничка фармација, члан;

Проф. др Злата Бркић, ванредни професор медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Пародонтологија и орална медицина, члан;

На основу увида у приложену документацију, комисија подноси Наставно-научном већу Факултета медицинских наука у Крагујевцу следећи:

2. Извештај о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Кандидат др Владан Ковачевић, испуњава све формалне услове предвиђене Законом о високом образовању и Статутом Факултета медицинских наука у Крагујевцу за пријаву теме докторске дисертације.

2.1 Кратка биографија кандидата

Владан Ковачевић, рођен је у Београду 25.10. 1970. године, где је завршио основну и средњу школу са одличним успехом. Стоматолошки факултет у Београду завршио је 1995. године са просечном оценом 8,16. После завршених основних студија обавио је приправнички стаж и положио државни испит. Одслужио је војни рок у оквиру Школе резервних официра санитетске службе у Београду са одличним успехом (9.76).

Ожењен, отац двоје деце.

Специјалистичке студије из области Пародонтологија и орална медицина, завршио је са одличним успехом (5.00). 2002.године.

Од новембра 2002. на служби у Војсци Србије у сталном радном односу у Војномедицинској академији на Клиници за стоматологију као доктор специјалиста пародонтологије и оралне медицине.

Школске 2011/12. године уписао је докторске студије на Факултету медицинских наука у Крагујевцу, одсек превентивна медицина, на ком је положио све испите и усмени докторски испит са оценом 10.

2.2 Наслов, предмет и хипотезе докторске дисертације

Наслов: „ Ефикасност раствора јона сребра у терапији болесника са хроничним обликом пародонтопатије“

Предмет: Утврдити ефикасност раствора јона сребра као адјувантног антисептика на успех каузалне терапије хроничне генерализоване пародонтопатије.

Хипотезе:

Постоји разлика између болесника који су у оквиру каузалне терапије пародонтопатије користили као адјувантни антисептик јоне сребра, болесника који су користили раствор хлорхексидина и здравих испитаника у:

1. Вредностима клиничких параметара оралног здравља и гингиве пре и након каузалне терапије пародонтопатије изражено кроз плак индекс (ПИ), гингивални индекс (ГИ), индекс крварења гингиве (ИКГ) .
2. Вредностима клиничких параметара здравља пародонцијума пре и након каузалне терапије пародонтопатије изражено кроз ниво припојног епитела (НПЕ) и дубину пародонталног џепа (ДПЦ) .
3. У идентификацији и квантификацији микроорганизама субгингивалног денталног плака као узрочника пародонтопатије методом RT-PCR.
4. Концентрацији MDA (malondialdehyde) као маркера оксидативног стреса у саливи болесника са пародонтопатијом пре и после терапије у односу на здраве испитанике.

2.3 Испуњеност услова за пријаву теме докторске дисертације

Кандидат др Владан Ковачевић је као први аутор објавио рад у целини који ће бити објављен у часопису који излази на једном од светских језика.

Kovacevic V, Milosavljevic M, Rancic N, Dakovic D. Assessment of the periodontal health and community periodontal index in serbian military. *Vojnosanit.Pregl* 2015; november vol.72 (No 11): pp.. **M 23**

2.4 Преглед стања у подручју истраживања

Пародонтопатија настаје као резултат интеракције између пародонталних микроорганизама и ткивног одговора домаћина. Иницијација и прогресија болести зависи од присуства вирулентних микроорганизама који узрокују болест. Познат је и начин на који делују микроорганизми денталног плака. Преко својих продуката као што су киселине, ендотоксини, антигени, микроорганизми изазивају промене у пародонцијуму, од гингивитиса, преласка запаљења на алвеоларну кост, формирања пародонталних џепова, до терминалних разарања алвеоларне кости и губитка зуба.

Јони сребра су одавно познати као раствор са јаким инхибиторим и бактерицидним ефектом, као и широким спектром антимикробних активности. Антимикробно дејство сребра је доказано и у редукцији адхезије бактерија, као и у превенцији формирања биофилма. Према нашим сазнањима, нема података из нама доступне литературе о ефектима воденог раствора сребра јона на микроорганизме субгингивалног денталног плака, као и на ткиво пародонцијума у току каузалне фазе терапије хроничне генерализоване пародонтопатије.

2.5 Значај и циљ истраживања

Истраживање треба да омогући реевалуацију јона сребра који су до сада коришћени у стоматологији, али у далеко мањој мери него што то овај препарат заслужује. Антибиотици су веома ефикасни, али имају и неке неповољне стране, као што су неједнако дејство на све узрочнике пародонтопатије, појаве резистенције и могуће појаве гљивичних инфекција. Понекад се могу јавити и алергијске манифестације. Од антисептика, најчешће се користи хлорхексидин. Он је веома ефикасан али испољава и више нежељених дејстава међу којима су : поремећај чула укуса, пребојавање зуба, оток пљувачних жлезда. Водени раствор јона сребра делује ефикасно не само на бактерије, већ и на гљивице и вирусе. Из литературе која је нама била доступна нисмо наишли на податке о нежељеним дејствима јона сребра у облику воденог раствора.

Циљеви

Основни циљ студије:

Утврдити ефикасност раствора јона сребра као адјувантног антисептика на успех каузалне терапије хроничне генерализоване пародонтопатије.

2.6 Веза истраживања са досадашњим истраживањима

Научна оправданост употребе локалних антисептика постоји, и она се огледа пре свега у потпори механичкој обради пародонталних простора (киретажа џепова и глачање површине корена зуба), даљем смањењу броја бактерија проузроковача пародонтопатије и смањењу негативних ефеката који могу бити удружени са системском употребом антимикробних препарата. Систематски прегледи показују

значајно боље резултате терапије у случајевима употребе локалних антисептика комбинованих са каузалном терапијом, него у случајевима када се каузална терапија спроводи без додатне терапије.

У оквиру неких метаанализа истраживани су ефекти употребе локалних антимикуробних препарата на одређене клиничке параметре здравља гингиве и пародонцијума пре и после терапије. Те студије обједињују и међусобно упоређују ефекте азитромицина, хлорхексидина, доксицилина, метронидазола, миноциклина, борне киселине, физиолошког раствора и хијалуронске киселине.

Хлорхексидин је сигурно један од најшире изучаваних антисептика са изванредним плак инхибиторним својствима. Хлорхексидин глуколат је бисгванид који обезбеђује константно бактерицидно и фунгицидно дејство током више од шест сати. У зависности од концентрације, као и од осетљивости узрочника, хлорхексидин може деловати бактериостатски и бактерицидно.

Нека истраживања наводе и нежељене ефекте хлорхексидина, као што су дисколорација зуба (тамно смеђе пигментације), утрнулост дорзалне површине језика и одређене сметње у перцепцији укуса. Од озбиљнијих нежељених ефеката, уочене су екстензивне ерозије оралне слузнице и оток паротидних жлезда.

Употреба препарата сребра као снажног антисептика је данас врло актуелна.

Сребро-нитрат у облику 0,5 % воденог раствора је адстригенс и антибактеријски примењен у облику влажних компреса у лечењу инфективних екема, гравитацијских улкуса и других квасећих инфицираних регија коже инфицираних Грам-позитивним или Грам-негативним бактеријама. Има дуготрајни бактериостатски ефекат, јер се сребро везује за беланчевине ткива и хлориде. Настала једињења постепено ослобађају јоне сребра. Веће концентрације делују каустички таложењем беланчевина. Нека новија истраживања су дала податке о употреби раствора сребро-нитрата и у терапији афтозног стоматитиса. Такође, у неким *in vitro* истраживањима описана је снажна антимикуробна активност раствора сребро-нитрата (конц. 0,5µg/mL), против микроорганизама изазивача пародонтопатије. Неки аутори су истраживали утицај дуготрајног отпуштања јона сребра, преко локално постављених ресорптивних перио-чипова натопљених 12% сребро нитратом у пародонталне џепове.

Јони сребра су одавно познати као раствор са јаким инхибиторним и бактерицидним ефектом, као и широким спектром антимикуробних активности. Антимикуробно дејство сребра је доказано и у редуцији адхезије бактерија, као и у превенцији формирања биофилма. Према нашим сазнањима, нема података из нама доступне литературе о ефектима воденог раствора сребра јона на микроорганизме субгингивалног денталног плака, као и на ткиво пародонцијума у току каузалне фазе терапије хроничне генерализоване пародонтопатије.

2.7 Методе истраживања

У проспективној кохортној студији узело би учешће 78 испитаника (52 болесника и 26 контролних), оба пола, доби од 25-65 година, подељених у три групе. Прву групу (n=26) сачињаваће испитаници оболели од генерализоване хроничне пародонтопатије, који ће бити третирани у оквиру каузалне терапије, вишесеансном методом киретаже пародонталних џепова и полирањем површине

корена зуба, уз испирање пародонталних цепова воденим раствором сребрних јона концентрације 5mg/ml након третмана. Друга група (n=26), поред обраде пародонталних цепова, биће третирана 0,2% раствором хлорхексидина. Трећу, контролну групу (n= 26) сачињаваће системски здрави испитаници.

Након узимања анамнестичких података и постављања дијагнозе и индикације за терапију пародонтопатије, испитанику ће бити понуђен формулар о добровољном пристанку у учешћу у студији, која је одобрена од стране Етичког Комитета ВМА. Биће праћени следећи клинички параметри: пол, доб, медицинска и стоматолошка анамнеза.

Извршиће се мерење на свим зубима (трећи молари неће бити укључени) помоћу градуисане сонде (SPITN: US, Williams; Pro – Dentec, Batesville, Ark). За процену стања оралне хигијене користићемо следеће индексе: *Плак индекс (ПИ)* ћемо мерити на четири стране (мезио-вестибуларно, вестибуларно, дисто-вестибуларно, орално), чији ће се скор означити са 0-3; *Гингивални индекс (ГИ)* мериће се на четири стране (мезио-вестибуларно, вестибуларно, дисто-вестибуларно, орално), чији ће се скор такође означити са 0-3. У овом индексу скор ГИ од 2 и 3 означава стране које крваре (*ИКГ*); За процену стања пародонцијума мериће се *ниво припојног епитела* у mm (растојање од цементноглеђне границе до дна пародонталног цепа), и *дубина пародонталног цепа* у mm (растојање од ивице слободне гингиве од дна пародонталног цепа).

Клиничко спитивање ће се обавити на Клиници за стоматологију Војномедицинске академије у Београду, присуство и идентификација микроорганизама у субгингивалном денталном плаку и ниво оксидативне активности ћелија у саливи ће се обавити на Институту за медицинска истраживања Војномедицинске академије

2.7.1 Популација која се истражује

Истраживање ће обухватити испитанике и здраве особе старости између 25 до 65 година. У истраживање неће бити укључени испитаници код којих је лечење пародонтопатије спроведено пре мање од 12 месеци, затим оболели од системских болести које могу утицати на терапију пародонтопатије, труднице и дојиље.

2.7.2 Узорковање

У испитивање ће бити укључени пацијенти („згодни узорак“) који се ради лечења јављају на Клинику за стоматологију Војномедицинске академије у Београду у наредних годину дана. Исти ће бити распоређени у 3 групе. Од свих испитаника ће се пре укључивања у поступак обезбедити писмени пристанак, а студија је одобрена од стране Етичког комитета Војномедицинске академије.

2.7.3 Варијабле које се мере у студији

Независне варијабле су:

1. демографске карактеристике испитаника (пол, старост)
2. водени раствор сребрних јона у концентрацији од 5 mg/ml – 5ppm Nano Silver Water® (наведени препарат сребра је у нашој земљи регистрован за употребу као хигијенско-дијететски суплемент-Институт за хигијену, Завод за превентивну медицину ВМА Београд, бр: 769/06 Di Lab- Trade doo, Крушевац, Србија)
3. раствор хлорексидина у концентрацији од 0,2% (Curasept ADS 220, 200 ml, Curaden international AG CH)

Зависне варијабле су:

1. Укупна количина меких наслага помоћу *Плак индекса по Silness-Loe-и*. Овим индексом одређује се дебљина денталног плака на гингивалним трећинама: вестибуларне, оралне, и вестибуларног дела мезијалне и дисталне површине круница свих присутних зуба. При томе се користи стоматолошка сонда. Бодовање се врши скором од 0 – 3.

2. *Гингивални индекс по Loe - Silness - и* се користи за утврђивање стања гингиве. Помоћу њега се стање гингиве оцењује са вестибуларне, мезијалне, оралне и дисталне стране сваког присутног зуба. Процена се базира на промени боје, отоку и крварењу гингиве скором од 0 – 3.

За процену степена крварења гингиве користи се *Гингивални индекс по Loe-Silness-и* уколико је скор већи од 2.

3. *Дубина пародонталног џепа* (растојање од ивице слободне гингиве до коронарног дела припојног епитела), мери се пародонталном сондом на шест страна зуба (мезио-вестибуларно, вестибуларно, дисто-вестибуларно, мезио-орално, орално, дисто-орално). Вредности се изражавају у милиметрима.

4. Вредност *нивоа припојног епитела* је растојање од цементно-глеђне границе до дна пародонталног џепа. Мери се пародонталном сондом на шест страна зуба (мезио-вестибуларно, вестибуларно, дисто-вестибуларно, мезио-орално, орално, дисто-орално). Вредности се изражавају у милиметрима. Утврђивањем ове вредности добија се реална представа о степену и величини разарања пародонталног ткива.

5. Квантификација микроорганизама методом RT-PCR, пре и после каузалне терапије.

6. Идентификација продуката оксидативног стреса (MDA), пре и после каузалне терапије.

Збуњујуће варијабле:

1. помоћна лековита средства, хомеопатски лекови, антибиотици (назив лека, колико дуго у употреби, доза)

2.7.4 Снага студије и величина узорка

Клиничке студије, спроведене на нашој популацији, у болесника са хроничним обликом пародонтопатије, указују да се просечна вредност гингивалног индекса креће у распону од 1,4 до 1,8. У савременој студији у којој је испитивана терапијска ефикасност оралних формулација хлорхексидина на релативно малом узорку, статистички значајни ефекти су добијени регистравањем разлике од 15% између третмана.

Величина група у нашој студији је одређена на основу следећих почетних параметара:

Очекивана разлика просечних вредности ГИ (30. дана студије) између третираних група износи 0,3 уз стандардну девијацију од 30%. Применом т-теста за независне групе, уз снагу студије од 80% и вероватноћу грешке првог типа (α) од 0,05, израчунато је да је минимални број испитаника у свакој групи 26.

2.7.5 Статистичка обрада података

У случају континуираних варијабли (нормална расподела података), подаци ће бити приказани као средња вредност $\pm$ стандардна девијација. Уколико то буде неопходно, додатни статистички параметри ће такође бити коришћени (распон и 95%-не границе поверења). У случају да буде регистрована велика варијабилност података неког параметра, уместо средње вредности биће приказана медијана (мера централне тенденције по положају).

Одређени број варијабли биће представљен у виду фреквенција појединих обележја (категорија).

За процену значајности разлика унутар група биће коришћен Студентов т-тест за зависна обележја или алтернативно Wilcoxon-ов тест. Међугрупна значајност биће процењена применом анализе варијансе у 1 правцу или, у зависности од расподеле, Kruskal- Wallis-ов тестом. Значајност разлика дистрибуције фреквенција између група процењиваће се применом χ^2 теста.

Степен повезаности битних параметара (клиничких, биохемијских), биће испитан употребом Пирсонове корелационе анализе.

Гранична статистичка значајност утврђена је на нивоу од $p < 0,05$.

Комплетна статистичка анализа података биће извршена помоћу комерцијалног статистичког софтвера SPSS 17.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA).

2.8 Очекивани резултати докторске дисертације

Очекује се да ће водени раствор јона сребра примењен код болесника са хроничном генерализованом пародонтопатијом бити једнако ефикасан као и хлорхексидин. Ефикасност ће бити приказана кроз вредности клиничких параметара оралног здравља и гингиве, затим кроз клиничке параметре здравља пародонцијума, а све то пре и након каузалне терапије пародонтопатије. Ефикасност ће такође бити праћена и кроз идентификацију и квантификацију микроорганизама субгингивалног денталног плака методом RT-PCR, као и кроз концентрацију MDA као маркера оксидативног стреса у саливи.

Ово је веома значајно јер се у терапији ове категорије болесника користе антибиотици за локалну примену, хлорхексидин, хијалуронска киселина, водоник-

пероксид. Антибиотици су веома ефикасни, али имају и неке неповољне стране, као што су неједнако дејство на све узрочнике пародонтопатије, појаве резистенције и могуће појаве гљивичних инфекција. Понекад се могу јавити и алергијске манифестације. Од антисептика, најчешће се користи хлорхексидин. Он је веома ефикасан али испољава и више нежељених дејстава међу којима су : поремећај чула укуса, пребојавање зуба, оток пљувачних жлезда.

Водени раствор јона сребра делује веома ефикасно не само на бактерије, већ и на гљивице и вирусе. Уз то, препарат је код локалне примене изванредно добро подношљив. Уколико се у оквиру ових испитивања покаже, а то са великом вероватноћом очекујемо, да је водени раствор сребрних јона у најмању руку једнако ефикасан као хлорхексидин, а зна се и да је много боље подношљив, то би његова редовна примена код болесника са хроничном генерализованом пародонтопатијом значила велики напредак у терапији.

2.9 Оквирни садржај дисертације

Циљ овог истраживања је испитивање утицаја воденог раствора јона сребра као локалног адјувантног антисептика у оквиру каузалне терапије пародонтопатије у поређењу са раствором хлорхексидина. Студија ће обухватити идентификацију и квантификацију микроорганизама (*Porphyromonas gingivalis*, *Treponema denticola*, *Tannerella forsythia*) из узорака субгингивалног денталног плака методом RT-PCR, као и ниво малондиалдехида - маркера оксидативног стреса у пљувачки болесника, пре и после терапије у односу на здраве испитанике. У више студија је доказано изузетно антисептичко дејство раствора хлорхексидина као локалног адјувантног антисептика у оквиру каузалне терапије пародонтопатије. Јони сребра су одавно познати као раствор са јаким инхибиторним и бактерицидним ефектом, као и широким спектром антимикуробних активности. Антимикуробно дејство сребра је доказано и у редуцији адхезије бактерија, као и у превенцији формирања биофилма.

2.10 Предлог ментора

За ментора рада предлаже се **Проф. др Зоран Лазић**, редовни професор Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Орална медицина.

2.11 Научна област дисертације

Стоматологија. Изборно подручје: Пародонтологија

2.12 Научна област чланова комисије

Проф. др Драгиња Којовић, редовни професор за ужу научну област Пародонтологија и орална медицина, Медицинског факултета Универзитета у Нишу, председник;

Проф. др Слободан Јанковић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу област Фармакологија и токсикологија и клиничка фармација, члан;

Проф. др Злата Бркић, ванредни професор медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Орална медицина, члан;

Закључак и предлог комисије

1. На основу досадашњег научно-истраживачког рада и публикованих радова, кандидат **др Владан Ковачевић**, испуњава све услове за одобрење теме и израду докторске дисертације.
2. Предложена тема је научно оправдана, дизајн истраживања је прецизно постављен и дефинисан, методологија је јасна. Ради се о оригиналном научном делу где се испитује утицај воденог раствора јона сребра као локалног адјувантног антисептика у оквиру каузалне терапије пародонтопатије у поређењу са раствором хлорхексидина, на вредности клиничких параметара оралног и пародонталног здравља пре и после каузалне терапије пародонтопатије, на број микроорганизама у субгингивалном денталном плаку и концентрацију MDA као маркера оксидативног стреса у саливи оболелих од пародонтопатије пре и после терапије у односу на здраве испитанике.
3. Комисија сматра да ће предложена докторска теза **др Владана Ковачевића** бити од великог научног и практичног значаја и да ће употреба воденог раствора јона сребра значити велики напредак у терапији оболелих од пародонтопатије.
4. Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да прихвати пријаву теме докторске дисертације кандидата **др Владана Ковачевића** под називом: „**Ефикасност раствора јона сребра у терапији болесника са хроничним обликом пародонтопатије**“ и одобри њену израду.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Драгиња Којовић, редовни професор за ужу научну област Пародонтологија и орална медицина, Медицинског факултета Универзитета у Нишу, председник;

Проф. др Слободан Јанковић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу област Фармакологија и токсикологија и клиничка фармација, члан;

Проф. др Злата Бркић, ванредни професор медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Пародонтологија и орална медицина, члан;

У Крагујевцу, _____